

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ, EĞİTİM FAKÜLTESİ ve TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMINA DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETMENLİK MESLEK ALGILARI

Yrd. Doç. Dr. M. Bahaddin ACAT

Arş. Gör. M. Zafer BALBAĞ - Arş. Gör. Burcu DEMİR - Arş. Gör. Aşlı GÖRGÜLÜ

• Eskişehir Osmangazi Üniversitesi •

ÖZET

Türk eğitim sistemi değişik kaynaklardan ve değişik uygulamalar çerçevesinde öğretmen almış ve almaya devam etmektedir. Bu uygulamalardan biri de, başta Fen Edebiyat Fakülteleri mezunları olmak üzere değişik fakültelerin değişik bölümlerinden mezun öğrencilerin, tezsiz yüksek lisans programlarına alınarak öğretmenlik formasyonu kazandırılmaya çalışılması uygulamalarıdır. Bu uygulamalar henüz yeni olup sonuçların değerlendirilmesi de bu ölçüde yetersizdir. Bu çalışma, fen edebiyat fakültesi son sınıf öğrencilerinden öğretmen olmak isteyenlerle, tezsiz yüksek lisans programına devam eden ve eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik meslek algısını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri ile, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitülerinden de öğrenim gören tezsiz yüksek lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Bu amaçla, ilgili öğrencilere öğretmenlik meslek algılarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş ölçek uygulanmış ve veriler değerlendirilip yorumlanmıştır.

Perceptions of The Students Attending The Faculty of Letters and Science and Faculty of Education and The Programme Without Thesis as to The Teaching Profession

ABSTRACT

Turkish educational system meets its teacher requirements through various practices, one of which is the master program without thesis for the graduates of different faculties, especially of the faculties of letters and science to give them teaching formation. These practices are quite new and the results cannot be evaluated at the moment. The study's scope is the senior students of the faculty of letters and science who want to be teachers and the students attending the program without thesis and the senior students of the faculty of education and the purpose of the study is to analyze their perceptions as to teaching profession. The population of the research was the students of the faculty of Letters and Science, Faculty of Education and students from Institutes of Social Sciences and Science, University of Osmangazi, who are attending the programs without thesis. For this purpose, a questionnaire was developed by the researchers so as to measure the perception levels. After its application, the results were evaluated and comments were presented.

GİRİŞ

Hızla değişen bilgi denizi, gelecek insanının sahip olması gereken özellikleri de aynı hızla farklılaştırmaktadır. Gelecek insanını bu özelliklere sahip kılmada en önemli faktör olarak kabul edilen öğretmenin sahip olacağı özellikler de sorgulanmaktadır. Çünkü bu hızlı değişim ve gelişmeler toplumun yapısını da hızla değiştirmekte, buna bağlı olarak eğitimin amaçlarında, yöntemlerinde ve öğretmenin geleneksel rollerinde de değişimler olmaktadır. Öğretmenler çağın gereklerine uygun bir biçimde,

üzerlerine düşen görevleri başarıyla gerçekleştirmek durumundadırlar. Bu noktada öğretmen yetiştirme konusu giderek daha da önem kazanmaktadır (Sözer, 1990).

Nitelikli bir öğretmeni, daha az nitelikli bir öğretmenden ayıran hangi özelliğidir? Bayrak'a göre (2001) iyi öğretmen olma, eğitim öğretimde başarıdan zevk alma, stres dolu okul ortamına karşı dayanıklı olma, hem okul içinde hem de okul dışında başkalarıyla iletişim kurabilme, eğitim sorunlarını çözebilme, güç eğitim koşullarının yerine getirilmesinde öğrencilere ve anne babalarına önerilerde bu-

lunma, sorumlu ve tutarlı olma anlamı taşır. İyi öğretmen olma, meslek hakkında düşünme, sürekli olarak kendini mükemmel yapma, yansıtıcı bir eğitimci olma ve iyi bir öğretmen olma arzusunu taşıma demektir. Bonnstetter (1992) istenilen öğretmen özelliklerini eleştirel düşünme becerilerini destekleyebilme bağlamında ele alarak şöyle sıralar; Eleştirel düşünmeye destekleyen bireysel öğrenme stratejilerinin kullanılması, bireyselleştirilmiş ve iş birliğine dayalı eğitim programlarını geliştirme becerisi, derinliğine alan bilgisi ve sınıf dinamiğini gözleme ve baş etme becerisi.

Türkiye’de milli eğitimle ilgili yasalarda da öğretmenlik, özel uzmanlık bilgisi gerektiren bir meslek olarak tanımlanmıştır. 1739 sayılı *Milli Eğitim Temel Kanunu*’nda (1973) da öğretmenlikle ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “*Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas (uzmanlık) mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle (yerine getirmekle) yükümlüdürler*”. Öğretmenlik mesleği, özel uzmanlık bilgisi ve becerisi gerektiren bir meslek olduğuna göre bu mesleği tercih eden insanların, mesleğin gereklerini tam olarak yerine getirebilmeleri için bir takım yeterliklere sahip olması gerekir.

Öğretmende bulunması gereken niteliklerle ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış, bunların sonucunda bir çok özellik ortaya konmuştur (Sönmez, 1994; Oğuzkan, 1988; Turgut, 1996; Güçlü, 1996; Ünal, 1996; Sünbül, 1996; Kulaksızoğlu, 1995). Çalışmalar incelendiğinde, öğretmenlikle ilgili temelde dört yeterlilik alanından söz edildiği görülür.

Alan bilgisi konusunda yeterlilik: Öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adayının belirli bir alan da uzmanlık bilgisine sahip olması amaçlanmaktadır.

Öğretmenlik meslek formasyonuna ilişkin yeterlilik: Öğretmenin bir alanı ya da konuyu çok iyi bilmesi, öğretimin önkoşulu olmasına karşılık başarılı bir öğretim işi için yeterli değildir. Öğretmen, bildiğini nasıl öğretebileceğini de bilmelidir.

Genel kültür alanında yeterlilik: Öğretmen adaylarının sahip olmaları gereken alan bilgisi ve meslekle ilgili bilgi ve beceriler yanında aynı zamanda bazı alanlarda da ek bilgilere gereksinimleri olmakta, öğretmen adaylarının geniş bir dünya görüşüne ve genel kültüre sahip olmaları beklenmektedir.

Etik değerlere sahip olma yönünden yeterlilik: Öğretmenlik mesleğini yürütürken uyulması gereken bazı ahlaki ilkeler, mesleğe ve insana ilişkin bazı değerler söz konusudur. Mesleğin temel değerleri olarak da görülen bu ilkelerin, mesleğe bağlılığın temel ölçütlerinden birisi olduğu söylenebilir.

Öğrenci ile sürekli olarak etkileşim içinde bulunan öğ-

retmen öğrencide konunun ve bağlantılı olarak dersin, okulun ve milli eğitimin amaçları yönünde davranış değiştirmekle sorumludur (Varış, 1973). Eğitim öğretim etkinliklerinde başarının en önemli ögesi öğretmendir. Öğretim programları, yöntem ve teknikler, araç- gereçler öğretimi geliştirmek için önemli etmenler olmakla birlikte öğretmenin canlı kişiliğiyle eyleme konulmadıkça istenilen ölçüde bir etki sağlamayacaktır. Bu bakımdan öğretmenlerin nitelikli bir hizmet öncesi eğitimden geçmiş olmaları büyük önem taşır.

İstenen nitelikte öğretmen yetiştirme en sık üzerinde çalışılan problem olmaya devam etmektedir. Ülkemizde cumhuriyetin kuruluşundan günümüze öğretmen yetiştirmeyle ilgili çeşitli düzenlemeler yapıla gelmektedir. Çeşitli kaynaklardan öğretmen yetiştirme bu düzenlemelerin ana temasını oluşturmaktadır (Özalp 2000). Günümüzde reform gayretlerinin temel özelliği standart oluşturmak olarak ortaya çıkmaktadır (Hesapçioğlu, Bakioğlu, Baltacı, 2001). YÖK (1999) tarafından öğretmen yetiştirmeye yönelik başlatılan akreditasyon çalışmaları bu gayretlerin bir uzantısı olarak görülebilir. YÖK Yürütme Kurulunun 4 Kasım 1997 tarihli kararıyla eğitim fakültelerine yeni bir yapılanma getirildi, öğretmen eğitimi yeniden düzenlendi. Yeniden yapılanma ile alan öğretmenleri iki yolda yetişecektir:

1. Bazı alanlar için öğretmen adayları 4 yıl eğitim göreceklidir: Türkçe, Yabancı Diller, Güzel Sanatlar, Beden Eğitimi, Özel Eğitim, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümleri ile İlköğretim Bölümünün dallarla ilgili programları. Bu dallara ilişkin öğretmenlik formasyonu da dört yıllık lisans öğrenimi ile bütünleştirilmiştir.
2. Bazı alanlar için öğretmen adayları 3,5+1,5 veya 4+1,5 yıl öğrenim göreceklere, böylece tezsiz yüksek lisans yapmış olacaklardır. Alan fakültesi tanımlaması getiren bu düzenleme orta öğretim alan öğretmenleri yetiştirme ile ilgili alan bilgisi işini alan fakültelerine, öğretmenlik formasyonunu verme işini eğitim fakültelerine bırakmaktaydı. Ancak bu ayrımın istenen düzeyde gerçekleştiği söylenemez. İki kaynaktan alan öğretmeni yetiştirilmesine devam edilmektedir.

Yapılan son düzenlemelerle Türkiye’de öğretmen yetiştirmede önemli değişimler gerçekleştirilmesine karşın, programlardan kaynaklanan bazı aksaklıklar sıklıkla vurgulanmaktadır (Akçabol, 1998; Mustan, 2002). Yapılan araştırmalarda öğretmen yetiştirmede yaşanan çeşitli sorunlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Sözer (1989) bu sorunları eğitim programlarındaki aksaklığa dayandırarak, öğretmenlik sınavlarında alınan başarısız sonuçların bunun göstergesi olduğunu vurgulamaktadır. Erişen (2001) yaptığı araştırmada mesleki ve teknik öğretmenlik bölümü öğrencilerinin öğretmenlik formasyonu eksikliğine ilişkin sonuçlara ulaşmıştır. Bir başka araştırmada okul deneyimi ve

öğretmenlik uygulaması çalışmalarında uygulama okullarından kaynaklanan sorunların olduğu ortaya konmaktadır (Oral, Dağlı, 1999). Kalkan ve diğerlerinin (1994) yaptığı çalışmada Kimya Öğretmenliği öğrencilerinin laboratuvar ve bazı derslerin programda yer almasına ilişkin bir takım sorunlar ortaya konmuştur.

Mesleğe karşı güçlü bir bağlılık duygusu öğretmenlikle ilgili niteliklere sahipliği açıklayan önemli faktörlerden biridir. Öğretmenlik mesleğini benimseyen, bu mesleğin bir üyesi olmaktan gurur duyan, mesleki etiğe değer veren öğretmenler, mesleğin gerektirdiği temel nitelikleri de üzerinde taşıyor demektir. Bu nitelikler, öğretmenin mesleğini algılayışıyla doğrudan ilgilidir. Meslekle ilgili olumlu algılar, bu niteliklerin varlığını ortaya koyarken, olumsuz algılar da bu niteliklerden yoksunluğu ortaya koyabilir. Öğretmen yetiştiren kurumların temel amaçlarından biri, bu nitelikleri öğretmen adaylarına kazandırmakla ilgilidir (Şişman, Acat 2003). Öğretmen yetiştirmede gerçekleştirilen düzenlemelerin sayılan sorunları ne ölçüde giderdiği, öğretmen adaylarının yapılan bu düzenlemeler sonucu verilen eğitimle öğretmeliğe ilişkin algılarının nasıl oluştuğunun sorgulanması gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışma, tezsiz yüksek lisans programlarına devam eden öğrenciler, Fen Edebiyat Fakültesi son sınıfında okuyan ve öğretmen olmak isteyen öğrencilerle, Eğitim Fakültesinin son sınıfında okuyan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin algılarını ortaya koymaya ve karşılaştırmaya yönelik olacaktır.

AMAÇ

Bu çalışma, Fen Edebiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinden öğretmen olmak isteyenlerle, Tezsiz yüksek lisans programına devam eden ve Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik meslek algısını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Fen Edebiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinden öğretmen olmak isteyenlerle, Tezsiz yüksek lisans programına devam eden ve Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin algıları;

1. devam ettikleri fakülteye göre farklılaşmakta mıdır?
2. devam ettikleri bölüme göre farklılaşmakta mıdır?
3. cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmada tarama yöntemi kullanılarak öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin mevcut algıları belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Fen Bilimleri Enstitüsüne devam eden öğretmen aday öğrenciler oluşturmuştur. Bu fakülte ve en-

stitülerden kümeleme yöntemiyle örneklem tayinine gidilmiştir. Kümelerden rastsal yolla seçilen öğrenci sayıları şöyle olmuştur; Fen - Edebiyat Fak. (195), Eğitim Fak. (62), Sosyal Bil. Ens. (34), Fen Bil. Ens. (42), Toplam (333).

Öğretmenlik mesleğine ilişkin algıları belirlemek üzere Şişman ve Acat (2003) tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmış ölçme aracı kullanılmıştır. Ölçek öğretmenin sosyal statüsüne ilişkin 8, etik yönüne ilişkin 8, alan bilgisine yönelik 8, mesleki formasyona ilişkin 7 ve öğretmen adaylarının yeterliliğine ilişkin 6 sorudan oluşmaktadır. Araçta her bir sorunun karşısına "bütünüyle katılıyorum-hiç katılmıyorum" biçiminde beşli likert bir ölçek verilmiştir. Bu seçenekler, en olumludan en olumsuz doğru da (5-1) biçiminde puanlanmıştır. Hazırlanan ölçme aracı öğretmen aday öğrencilere araştırmacılar tarafından uygulanarak öğretmenlik mesleğine ilişkin algıları ölçülmüştür. Bu araştırmada elde edilen verilerin analizi için istatistik teknikleri olarak aritmetik ortalama, standart sapma, t testi ve Varyans analizi teknikleri kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada cevap aranan sorulara ilişkin toplanan veriler, belirlenen istatistik teknikleri ile analiz edilerek tablolarda sunularak açıklanmıştır.

Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleği Algılarının Devam Ettikleri Fakülteye Göre Farklılaşması: Öğrencilerin öğretmenlik mesleğini algılama durumları beş boyutta ele alınmış, bunlara ilişkin ortalamalar ve bunun fakültelere göre dağılımları belirlenerek Tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin en yüksek ortalama Eğitim Fakültesi öğrencilerine en düşük ortalama Enstitülere devam eden tezsiz yüksek lisans öğrencilerine aittir. Etik değerlere ilişkin en yüksek ortalama yine eğitim fakültesi öğrencilerine, en düşük ortalama Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerine; benzer şekilde alan bilgisi, öğretmenlik formasyonu ve bireysel yeterlilikler boyutlarında en yüksek ortalama Eğitim Fakültesi öğrencilerine, en düşük ortalama Fen Edebiyat dördüncü sınıf öğrencilerine aittir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizi yapılarak, farkın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tukey testine baş vuruldu. Elde edilen sonuçlar tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğretmenliğe ilişkin belirlenen beş boyutun dördünde gruplar arası anlamlı fark bulunurken bir boyutta anlamlı fark bulunmamıştır. Fark bulunan boyutlar ile ilgili bulgular şöyle açıklanabilir: Öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin en yüksek ortalama Eğitim Fakültesi öğrencilerine aittir ($\bar{X} = 3.16$), Fen Edebiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 3.06$) ve Ensti-

Tablo 1. Öğretmen Adayı Öğrencilerin Öğretmenlik Algılarının Devam Ettikleri Fakülteye Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

FAKÜLTELER		Öğretmenliğin Sosyal Statüsü	Öğretmenliğin Etik Değerleri	Alan Bilgisi	Öğretmenlik Formasyonu	Bireysel Yeterlilikleri
1 Fen Edebiyat Fakültesi	N	195	195	195	195	195
	X	3,06	3,51	3,31	4,04	3,60
	S	,577	,709	,676	,493	,576
2 Eğitim Fak.	N	62	62	62	62	62
	X	3,16	3,80	3,62	4,13	3,80
	S	,565	,618	,609	,423	,499
3 Enstitü	N	76	76	76	76	76
	X	2,84	3,70	3,23	4,08	3,66
	S	,485	,604	,645	,500	,471
Toplam	N	333	333	333	333	333
	X	3,03	3,61	3,35	4,07	3,65
	S	,564	,678	,668	,482	,544

Tablo 2. Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleği Algılarının Devam Ettikleri Fakülteye Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

		K T	df	K O	F	P	Fark
Öğretmenliğin Sosyal Statüsü	G A	4,005	2	2,002	6,489	,002	3-1 3-2
	G İ	101,828	330	,309			
	T	105,833	332				
Öğretmenliğin Etik Değerleri	G A	4,782	2	2,391	5,322	,005	1-2
	G İ	148,258	330	,449			
	T	153,040	332				
Alan Bilgisi	G A	5,841	2	2,921	6,761	,001	2-3 2-1
	G İ	142,552	330	,432			
	T	148,394	332				
Öğretmenlik formasyonu	G A	,385	2	,193	,826	,439	
	G İ	76,946	330	,233			
	T	77,331	332				
Bireysel Yeterlilikleri	G A	1,917	2	,958	3,281	,039	1-2
	G İ	96,383	330	,292			
	T	98,300	332				

tü öğrencileri ($\bar{X} = 2.84$) daha düşük ortalamaya sahiptirler. Ortalamalar arası fark anlamlı bulunmuştur ($F = 6.489$ $p < 0.01$). Tukey testi sonuçlarına göre Enstitü öğrencileri, Fen Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinden anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Buna göre Eğitim Fakültesi öğrencileri ve Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinin öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin algıları, tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin algılarından daha olumlu olduğu söylenebilir.

Öğretmenliğin etik değerleri boyutunda en yüksek ortalama Eğitim Fakültesi öğrencilerine ($\bar{X} = 3.80$), en düşük ortalama Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 3.51$) aittir. Grupların ortalamaları arasında

da anlamlı fark bulunmuştur ($F = 5.32$ $P < 0.01$). Tukey testi sonuçlarına göre fark Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Fen Edebiyat dördüncü sınıf öğrencileri arasındadır. Buna göre öğretmenliğin etik değerleri konusunda Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerine göre daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

Alan bilgisi boyutunda Eğitim Fakültesi öğrencileri en yüksek ortalamaya ($\bar{X} = 3.62$) sahipken, Fen Edebiyat dördüncü sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 3.31$) ve Enstitü öğrencileri ($\bar{X} = 3.31$) daha düşük ortalamaya sahiptirler. Ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmuştur. ($F = 6.76$ $P < 0.01$). Tukey testi sonuçlarına göre Eğitim Fakültesi öğrencileri Fen Edebiyat ve Enstitü öğrencilerinden farklılaş

Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğrencilerin Öğretmenlik Meslek Algıları

mıştır. Buna göre Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Fen Edebiyat ve Enstitü öğrencilerine göre öğretmenliğin alan bilgisi boyutunda daha olumlu algılara sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmenlik formasyonu boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur ($F = 0.828$ $p > 0.05$). Öğretmen adaylarının öğretmenlikle ilgili kendi bireysel yeterlilikleri ilgili boyutta en yüksek ortalama Eğitim Fakültesi öğrencilerine aittir ($\bar{X} = 3.81$). En düşük ortalama Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerine aittir ($\bar{X} = 3.60$). Varyans analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasında anlamlı fark vardır ($F = 3.28$ $P < 0.05$). Tukey testi sonuçlarına göre

fark Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencileri arasındadır. Buna göre Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin kendi yeterlilikleri konusunda daha olumlu algılara sahip olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleği Algılarının Devam Ettikleri Bölüme Göre Farklaşması: Öğrencilerin öğretmenlik mesleğini algılama durumlarının sorgulandığı beş boyuta ilişkin ortalamalar ve bunun bölümlere göre dağılımları belirlenerek Tablo 3 de sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmen Adayı Öğrencilerin Öğretmenliği Algılarının Devam Ettikleri Bölümlere Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

BÖLÜM		Öğretmenliğin Sosyal Statüsü	Öğretmenliğin Etik Değerleri	Alan Bilgisi	Öğretmenlik Formasyonu	Bireysel Yeterlilikleri
1 Türk Dili ve Edebiyatı Böl.	\bar{X}	3,06	3,82	3,40	4,11	3,56
	N	47	47	47	47	47
	S	,429	,639	,798	,519	,581
2 Tarih Bölümü	\bar{X}	3,01	3,52	3,31	4,17	3,56
	N	67	67	67	67	67
	S	,5838	,6716	,5001	,4050	,5362
3 Fizik Bölümü	\bar{X}	2,97	3,50	3,38	3,92	3,72
	N	43	43	43	43	43
	S	,713	,764	,818	,563	,550
4 Kimya Bölümü	\bar{X}	3,00	3,61	3,28	4,01	3,66
	N	49	49	49	49	49
	S	,456	,649	,519	,517	,525
5 Biyoloji Bölümü	\bar{X}	3,15	3,09	3,03	3,93	3,49
	N	27	27	27	27	27
	S	,505	,468	,524	,494	,526
6 Matema. Böl.	\bar{X}	2,84	3,71	3,24	4,12	3,75
	N	38	38	38	38	38
	S	,621	,691	,797	,460	,565
7 Bil. ve Öğr. Tek. Öğret.	\bar{X}	3,56	3,65	3,66	4,11	4,11
	N	12	12	12	12	12
	S	,507	,738	,754	,603	,372
8 Fenbilgisi Öğretmenliği	\bar{X}	2,91	3,81	3,53	4,17	3,64
	N	27	27	27	27	27
	S	,521	,571	,484	,341	,367
9 İlköğretim Matematik Öğretmenliği	\bar{X}	3,26	3,88	3,71	4,11	3,85
	N	23	23	23	23	23
	S	,510	,619	,672	,418	,613

Tablo 3 de görüldüğü gibi öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin en yüksek ortalama BÖTE öğrencilerine ($\bar{X} = 3,56$), en düşük ortalama ise Matematik bölümü öğrencilerine aittir. Öğretmenlerin etik değerlerine ilişkin en yüksek ortalama İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü

öğrencilerine ($\bar{X} = 3,88$), en düşük ortalama Biyoloji bölümü öğrencilerine ($\bar{X} = 3,09$) aittir. Alan bilgisi boyutunda en yüksek ortalama İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü öğrencilerine ($\bar{X} = 3,71$), en düşük ortalama Biyoloji Bölümü öğrencilerine ($\bar{X} = 3,09$) aittir. Öğret-

menlik formasyonu boyutunda bütün bölümler dört ve üzeri ortalamaya benzer şekilde yüksek düzeyde katılım göstermişlerdir. Kendi bireysel yeterliliklerine ilişkin en yüksek ortalama 4,11 ile BÖTE öğrencilerine, en düşük

ortalama 3,49'la Biyoloji bölümü öğrencilerine aittir. Ortalamalar arasında farkın anlamlı olup olmadığı varyans analiziyle test edilerek sonuçlar Tablo 4 de sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmen Adayı Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleği Algılarının Devam Ettikleri Bölüme Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

		K T	df	K O	F	P	Fark
Öğretmenliğin Sosya Statüsü	G A	7,060	8	,882	2,895	,004	7-1, 7-2 7-3, 7-4 7-6, 7-8
	G İ	98,773	324	,305			
	T	105,833	332				
Öğretmenliğin Etik Değerleri	G A	13,509	8	1,689	3,921	,000	5-1, 5-6 5-7, 5-8 5-9
	G İ	139,531	324	,431			
	T	153,040	332				
Alan Bilgisi	G A	8,703	8	1,088	2,523	,011	5-7, 5-9
	G İ	139,691		324			
	T	148,394	332				
Öğretmenlik formasyonu	G A	2,941	8	,368	1,601	,123	
	G İ	74,390	324	,230			
	T	77,331	332				
Bireysel Yeterlilikleri	G A	5,572	8	,697	2,434	,014	7-1, 7-2 7-4, 7-5 7-8
	G İ	92,728	324	,286			
	T	98,300	332				

Tablo 4 de görüldüğü gibi öğretmenliğin sosyal statü boyutuna ilişkin algılar anlamlı düzeyde farklılaşmıştır ($F=2,895$ $p<0,01$). Tukey testi sonuçlarına göre BÖTE öğrencileri, Türk Dili Edebiyatı, Tarih, Fizik, Kimya, Matematik bölümü öğrencilerinden ve İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrencilerinden anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Buna göre BÖTE öğrencilerinin öğretmenliğin sosyal statüsünü adı geçen altı bölümün öğrencilerine göre daha olumlu algıladığı söylenebilir.

Öğretmenliğin etik değerleri konusunda grup ortalamaları farklılaşmaktadır. Varyans analizi sonuçlarına göre gruplar arası fark anlamlıdır ($F= 3,921$ $p<0,01$). Tukey testi sonuçlarına göre bu fark, en düşük ortalamaya sahip biyoloji bölümü öğrencileri ile yüksek ortalamalara sahip Türk Dili Edebiyatı, Matematik, BÖTE, ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin arasındadır. Buna göre Biyoloji bölümü öğrencilerinin öğretmenliğin etik değerlerine yönelik algılarının daha az olumlu olduğu, diğer bölüm öğrencilerinin yüksek düzeyde olumlu algılara sahip olduğu söylenebilir.

Alan bilgisine ilişkin ortalamalar arasında fark anlamlı bulunmuştur ($F=2,52$ $p<0,05$). Tukey testi sonuçlarına göre fark Biyoloji bölümü öğrencileri ile BÖTE ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrencileri arasındadır. Bireysel yeterlilikler boyutunda ortalamalar arası fark anlamlı bulunmuştur.

($F= 2,434$ $p<0,01$). BÖTE öğrencileri yüksek ortalama ile Türk Dili Edebiyatı, Tarih, Kimya, Biyoloji bölümü ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrencilerinden farklılaşmıştır. Bu sonuca göre BÖTE öğrencilerinin kendi yeterlilikleri konusunda daha olumlu algılara sahip oldukları söylenebilir.

Öğretmen Adayı Öğrencilerin Öğretmenlik Algılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumu: Öğretmen adaylarının öğretmenliğin beş boyutuna ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile yoklanmış, sonuçlar tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin bayanlar erkeklere göre daha yüksek ortalamaya sahip olmalarına rağmen ortalamalar arası fark anlamlı değildir ($t= 0,266$ $p>0,005$). Buna göre öğretmenliğin sosyal statüsüne yönelik algılar açısından bayanların ve erkeklerin benzer özellikler taşıdığı iki grubun da orta düzeyde olumlu algıya sahip olduğu ve öğretmenliğin sosyal statüsünün iki grup tarafından da vasat bulunduğu söylenebilir. Öğretmenliğin etik değerleri boyutunda t testi sonuçlarına göre ortalamalar arası fark anlamlı değildir ($t= 0,344$ $p>0,05$). Alan bilgisi boyutunda bayanlarla erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=1,27$ $p>0,05$). Buna göre bayanlarla erkek öğrencilerin alan bilgisi konusunda benzer algılara sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlik formasyonu boyutunda da ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($t= 1,89$ $p>0,05$). Kendi bi-

Tablo 5. Öğretmen Adayı Öğrencilerin Öğretmenliğin İlişkin Algılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin t Testi Sonuçları

	CINSİYET	N	\bar{X}	S	t	Sd	p																																												
Öğretmenliğin Sosyal Statüsü	Bayan	215	3,0436	,5285	,266	327	,791																																												
	Erkek	114	3,0263	,6194				Öğretmenliğin Etik Değerleri	Bayan	215	3,6215	,6896	,344	327	,731	Erkek	114	3,5943	,6668	Alan Bilgisi	Bayan	215	3,3907	,6970	1,279	327	,202	Erkek	114	3,2917	,6098	Öğretmenlik Formasyonu	Bayan	215	4,1130	,4715	1,897	327	,059	Erkek	114	4,0075	,4952	Bireysel Yeterlilikleri	Bayan	215	3,6450	,5024	-,737	327	,462
Öğretmenliğin Etik Değerleri	Bayan	215	3,6215	,6896	,344	327	,731																																												
	Erkek	114	3,5943	,6668				Alan Bilgisi	Bayan	215	3,3907	,6970	1,279	327	,202	Erkek	114	3,2917	,6098	Öğretmenlik Formasyonu	Bayan	215	4,1130	,4715	1,897	327	,059	Erkek	114	4,0075	,4952	Bireysel Yeterlilikleri	Bayan	215	3,6450	,5024	-,737	327	,462	Erkek	114	3,6915	,6186								
Alan Bilgisi	Bayan	215	3,3907	,6970	1,279	327	,202																																												
	Erkek	114	3,2917	,6098				Öğretmenlik Formasyonu	Bayan	215	4,1130	,4715	1,897	327	,059	Erkek	114	4,0075	,4952	Bireysel Yeterlilikleri	Bayan	215	3,6450	,5024	-,737	327	,462	Erkek	114	3,6915	,6186																				
Öğretmenlik Formasyonu	Bayan	215	4,1130	,4715	1,897	327	,059																																												
	Erkek	114	4,0075	,4952				Bireysel Yeterlilikleri	Bayan	215	3,6450	,5024	-,737	327	,462	Erkek	114	3,6915	,6186																																
Bireysel Yeterlilikleri	Bayan	215	3,6450	,5024	-,737	327	,462																																												
	Erkek	114	3,6915	,6186																																															

reysel yeterlilikleri boyutunda erkekler bayanlara göre daha yüksek ortalamaya sahipse de ortalamalar arası fark anlamlı değildir ($t= 0.737$ $p>0,05$). Buna göre erkekler ve bayanların öğretmenliğe ilişkin kendi yeterlilikleri konusunda benzer algılara sahip olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmenlik mesleğine ilişkin algıların beş boyutta ele alınarak incelendiği araştırmada ilk boyut olarak kabul edilen sosyal statü boyutunda bütün öğrenci grubunun 3,03 ortalamaya orta düzeyde algılara sahip olduğu belirlenmiştir. Genel olarak bütün öğrenci grubunun algılarına bakıldığında öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünün vasat bulunduğu söylenebilir. Şişman ve Acat'ın (2003) yaptığı çalışmada öğretmenlik deneyimi yaşamayan adayların bu boyuttaki ortalamalarının 3,04 bulunmuş olması bu sonuçla örtüşmektedir. Bunun temel nedenin toplumda yaygın olan öğretmenlik mesleğiyle ilgili genel ön yargılar olduğu düşünülebilir. Sosyal statüye ilişkin algıların çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz sonuçlarına göre; öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin Eğitim Fakültesi öğrencilerinin algılarının, Fen Edebiyat Fakültesi ve Enstitü öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Buna göre Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenliğin sosyal statüsüne ilişkin daha olumlu algılara sahip olduğu, Fen Edebiyat Fakültesi son sınıf ve tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin algılarının olumsuz doğru yönelmediği görülmektedir. Bunun nedeninin Eğitim Fakültesine gelen öğrencilerin öğretmenlik mesleğini isteyerek seçmiş olması, diğer öğrencilerin iş bulma kaygısıyla öğretmenliğe yönelmesi, Mustan (2002)'in da belirttiği gibi "hiçbir şey olamazsan bari öğretmen ol" yargısının özellikle uzmanlık alanlarında iş bulamayanlar tarafından hala yaygın olarak kullanılıyor olmasıyla açıklanabilir. Bölümler bazında yapılan karşılaştırmada öğretmenliğin sosyal statü boyutuna ilişkin BÖTE öğrencilerinin algılarının, Türk Dili

Edebiyatı, Tarih, Fizik, Kimya, Matematik bölümü öğrencilerinden ve İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu, BÖTE öğrencilerinin öğretmenliğin sosyal statüsünü, adı geçen altı bölümün öğrencilerine göre daha olumlu algıladığı görülmektedir. Bu durum Bilgisayarın toplumda yaygın bir ihtiyaç olarak görülmesi ve BÖTE öğrencilerinin bunun bir sosyal kabul aracı olabileceği şeklinde bir yargıya sahip olmalarıyla açıklanabilir. Ayrıca BÖTE öğrencilerinin kendi yeterlilik algılarıyla da açıklanabilir. Güçlü (1996)'nın belirttiği gibi sosyalleşme sahip olunan birtakım kişisel ve durumsal nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Öğretmenliğin etik değerleri boyutunda Eğitim Fakültesi öğrencileri, Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencileri farklılaşmış, bu konuda, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerine göre daha olumlu düşündükleri belirlenmiştir. Bu durum Eğitim Fakültesi öğrencilerinin dört yıllık bir süreçte öğretmenlik mesleğini daha çok benimsemeleri ve etik değerlerinin önemini farkına varmaya başlamalarıyla açıklanabilir. Bölümler bazında bakıldığında, öğretmenliğin etik değerleri konusunda en düşük ortalamaya sahip Biyoloji Bölümü öğrencileri ile yüksek ortalamalara sahip Türk Dili Edebiyatı, Matematik, BÖTE, ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü öğrencileri arasında fark bulunmuştur. Buna göre Biyoloji bölümü öğrencilerinin öğretmenliğin etik değerlerine yönelik algılarının daha az olumlu olduğu, diğer bölüm öğrencilerinin yüksek düzeyde olumlu algılara sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, Biyoloji bölümü öğrencilerinin öğretmen olma şanslarının çok düşük olması ve yüksek ortalamaya sahip bölümlerin öğretmenlik şansı en fazla olan bölümler olmasının öğretmenliğin etik değerlerini benimsemeyi etkilemesiyle açıklanabilir.

Alan bilgisi boyutunda Eğitim Fakültesi öğrencileri, Fen Edebiyat Fakültesi ve Enstitü öğrencilerinden farklılaştığı, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Fen Edebiyat Fakülte-

si ve Enstitü öğrencilerine göre bu boyutta daha olumlu algılara sahip olduğu belirlenmiştir. Eğitim Fakültesi programlarında yer alan alan derslerinin öğretmenlik yapılacak alana göre düzenlenmiş olması Fen Edebiyat Fakültesi programlarının ise bilim alanı özelliklerine göre düzenlenmiş olması öğrencilerin alan bilgisi yeterliği ve gerekliliği konusunda farklılaşmalarının nedeni olarak görülebilir. Bölüm bazında alan bilgisine ilişkin Biyoloji bölümü öğrencileri ile BÖTE ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü öğrencileri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Fakülteler bazında farkın nedeni olarak görülen program ve ders dağılımı buradaki farkın da nedeni olarak görülebilir.

Öğretmenlik formasyonu boyutunda bütün öğrenciler yüksek düzeyde olumlu algılara sahiptir. Hiçbir değişken açısından gruplar arasında fark bulunmamıştır. Öğrencilerin öğrencilikleri süresince geçirdikleri yaşantılar öğretmenlik formasyonunun gerekliliği konusunda olumlu algılara sahip olmalarına neden olmuş olabilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlikle ilgili kendi bireysel yeterlilikleri boyutunda Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Fen Edebiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencileri arasında fark bulunmuş, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin kendi yeterlilikleri konusunda daha olumlu algılara sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum Eğitim Fakültesi öğrencileri eğitimleri süresince gerek derslerdeki uygulama çalışmalarında, gerek okullarda gerçekleştirilen uygulama çalışmalarında öğretmenliği tanıma ve kendi yeterliliklerini görme şansına sahip olmuş olmalarıyla açıklanabilir.

Bu boyutta bölümler bazında yapılan karşılaştırmalarda BÖTE öğrencileri yüksek ortalama ile Türk Dili Edebiyatı, Tarih, Kimya, Biyoloji bölümü ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrencilerinden farklılaşarak, kendi yeterlilikleri konusunda daha olumlu algılara sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum BÖTE öğrencilerinin bölümü ÖSS'de aldıkları yüksek puanlarla ilk sırada tercihle kazanmış olmaları, bilgisayara ilgi duyarak buraya bilinçli yönelmiş olmalarıyla açıklanabilir.

Cinsiyet değişkeni açısından hiçbir boyutta farka rastlanmamıştır. Algılar erkek ve bayanlar açısından benzeşmektedir. Öğretmenlik mesleğine ilişkin algılar bayanlar ve erkeklerde benzer şekilde ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin seçilmesinde ve algılanmasında cinsiyet değişkeninin önemli bir faktör olamamasıyla açıklanabilir. Benzer bir sonucun Özdayı (1992) tarafında da ortaya konmuş olması bu yorumu desteklemektedir.

Sonuç olarak Öğrencilerin öğretmenliğin sosyal boyutuna ilişkin orta düzeyde olumlu algılara sahipken, öğretmenlik formasyonu boyutunda çok yüksek düzeyde olumlu algılara, etik değerler ve kendi yeterlilikleri konusunda da yüksek düzeyde olumlu algılara sahip oldukları söylenebilir. Öğretmenliğe ilişkin dört boyutta eğitim fakültesi öğrencileri fen edebiyat fakültesi öğrencilerinde, bir boyutta

da tezsiz yüksek lisans öğrencilerinden Yüksek düzeyde olumlu algılara sahip olarak farklılaşmışlardır. Bölüm bazında yapılan analizlerde öğretmenliğe atanma şansı yüksek bölümlerde algıların daha olumlu olduğu ve atanma şansı düşük bölümlerden farklılaştıkları belirlenmiştir. En yüksek olumlu algılar BÖTE öğrencileri tarafından ortaya konulurken, en az olumlu algılar Biyoloji öğrencileri tarafından ortaya konmuştur. Bu sonuçlara dayalı olarak öğretmen yetiştirme çalışmalarına yönelik şu öneriler geliştirilebilir;

1. Öğretmenliğin sosyal statüsünü yükseltmeye yönelik çalışmalar basın yayın organlarının da desteği alınarak yaygın bir şekilde hayata geçirilmelidir. Öğretmenlik çaresizlik sonucu mecburen seçilen bir meslek olmaktan kurtarılarak, istekli olan nitelikli kişilerin seçeceği meslek durumuna getirilmelidir. Bunun için ekonomik koşulların iyileştirilmesinin yanında mesleği tanıtıcı faaliyetler ve sosyal olanaklar da geliştirilmelidir.
2. Fen edebiyat fakültesinde okuyan öğrencilerden öğretmen olmak isteyenler lisan döneminde ikinci sınıfta belirlenerek eğitim fakültesinden öğretmenlik mesleğine yönelik bazı dersler almaları sağlanmalıdır. Bu dersler, öğretmenlik mesleğini tanıtıcı ve özellikle öğretmenliğin etik değerlerinin benimsetilmesi amacıyla düzenlenmelidir.
3. Öğretmenliğe atanma şansı düşük bölüm kontenjanları yeniden düzenlenerek, ülke gerçekleriyle uyumlu bir öğretmen yetiştirme politikası belirlenmelidir. Tezsiz yüksek lisans programlarına öğrenci kabulü bu politikalara göre standardize edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akçabol, R. (1998). Türkiye'de Öğretmen Profili Araştırması ve Öğretmen Yetiştirmede Yeni Arayışlar. **VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**. Cilt:1 Sayfa: 685-694.
- Bayrak, C. (2001). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ankara: PegemA Yayınları.
- Erişen, Y. (2001). Mesleki ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Geliştirilmesinde Önemli Bir Sorun: Öğretmenlerin Eğitim- Öğretim Yetersizlikleri **Çağdaş Eğitim Dergisi**. 26(272) 32-38.
- Güçlü, N. (1996) Öğretmen Olma Süreci: Sosyalleşme. **Eğitim ve Bilim**. 20(99) 55-63.
- Gürkan, T. (1992). Yeni Amaçlara Ulaşmayı Kolaylaştıran Öğretmen Davranışları. **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. 25(2) 677-686.
- Hesapçioğlu, M. ve Diğerleri (2001). Öğretmen Eğitiminde Sorumluluk ve Akreditasyon. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı:1 146-160.
- Kalkan, H. ve Diğerleri (1994). Kimya Öğretmenliği Eğitimi ve Orta Öğretim Kimya Eğitiminin Değerlendirilmesi. **M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. 1994(6) 155-160.
- Kulaksızoğlu, A. (1995). Öğretmenlik Mesleğinin Ahlaki İlkeleri Konusunda Bir Deneme. **M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı: 7 185-188.
- Mustan, T. (2002). Dünya ve Türkiye'de Yetiştirmede Yeni Yaklaşımlar. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. 8 (29) 115-127.
- Oğuzkan A. F. (1988). **Öğretmenliğin Üç Yönü**. Ankara.
- Oral, B. ve Diğerleri (1999). Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimine İlişkin Algıları. **Çağdaş Eğitim Dergisi**. 24(254) 18-24.
- Özalp, O. (2000). Cumhuriyetin İlk Yıllarından Beri Kimler Öğretmen Olmuştur. **Çağdaş Eğitim Dergisi**. 25(263) 14-18.
- Sönmez, V. (1994). **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Ankara
- Sözer, E. (1989). Üniversitelerde Öğretmen Eğitimi ve Bugünkü Uygulamalar. **Eğitim ve Bilim Dergisi**. 13(73) 41-50.
- Sözer, E. (1990). **Türk Üniversitelerinde Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etkililiği**. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Roller. **Eğitim Yönetimi**. 2(4) 597-607.
- Şişman, M. Acat, B. (2003). **Öğretmenlik Uygulaması Çalışmalarının Öğretmenlik Mesleğinin Algılanmasındaki Etkisi**. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 13(1) 235-250.
- Turgut, İ. (1996). **Öğretmen Yetiştirme Sorunları**. Ankara: Sempozyum 96.
- Tuzcuoğlu, S. (1992). Psikolojik Danışmada Kullanılan Teknikler **M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı: 4 199-213.
- Varış, F. (1973). **Öğretmen Yetiştirme Üzerine**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- YÖK. (1999). **Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi**. Ankara.